

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Sayı: 3 • Haziran 2021 • 241-252
Issue: 3 • June 2021 • 241-252

Din Psikolojisinin 200'ü

Kızılgeçit, M. (2017). *Din psikolojisinin 200'ü*.
Ankara: Otto Yayınları (336 s.)
Kızılgeçit, M. (2017). *200 of the psychology of religion*.
Ankara: Otto Publishing (336 p.)
ISBN: 978-605-2300-00-8

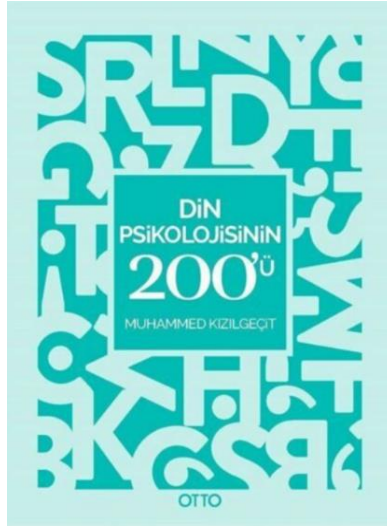
Ali Yüksel

Yüksek Lisans Öğrencisi
Atatürk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-posta: aliyuksel91@gmail.com
Orcid: 0000-0002-5099-343X
Erzurum / Türkiye

MA Student
Atatürk University
Institute of Social Sciences
E-mail: aliyuksel91@gmail.com
Orcid: 0000-0002-5099-343X
Erzurum / Turkey

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Makale Türü • Article Type   Kitap İnceleme • Book Review
Geliş Tarihi • Received   30 Ocak 2021 • 30 January 2021
Kabul Tarihi • Accepted   01 Mayıs 2021 • 01 May 2021

Ö z e t

Din psikolojisi bilim dalı, psikolojinin yaklaşım biçimleri ve yöntemleriyle dinin birey üzerindeki etkilerinin duygu, düşünce ve davranış açısından yansımalarını konu edinmektedir. Bu kapsamda din psikolojisinde hem psikoloji bilimine dair kavramlar hem de sosyal bilimlerin araştırma yöntem ve tekniklerine dair kavramlar önemli bir yekûn oluşturmaktadır. Muhammed Kızılgeçit, Din Psikolojisinin 200'ü kitabında özellikle psikolojinin temel kavramlarını ele alarak tanımlamıştır. Eser din psikolojisi alanına önemli bir katkı sunacak, konuya ilgi duyanlar için ise faydalı olacaktır.

A n a h t a r K e l i m e l e r

Din psikolojisi • Din • Psikoloji • Kavram • Sözlük

A b s t r a c t

The discipline of psychology of religion discusses, making use of the approaches and methods of psychology, the reflections of the effects of religion on the individual in terms of emotion, thought and behavior. In this context, in the psychology of religion, both the concepts of psychology and of research methods and techniques of social sciences form an important aggregate. Muhammed Kızılgeçit has defined them by dealing with the basic concepts of psychology in his book '200 of Psychology of Religion'. The book is an important contribution to the field and will be useful to those interested in the subject.

K e y w o r d s

Psychology of religion • Religion • Psychology • Concept • Dictionary

İnsanın dünya üzerinde var olduğu her mekânda ve her anda, psikolojiden ve din psikolojisinden bahsedilebilmektedir (Karacoşkun, 2019). Yaklaşık MÖ. 1550’li yıllara ait Ebers Papirüsü’nün (Mısır tıp papirüsü) depresyondan bahsetmesi (Hemmings, 2019) ve MÖ. yaklaşık 9-10 bin yıl öncesine ait insanlığın en eski tapınaklarından biri olma özelliğine sahip dinî ve ayinsel amaç taşıyan yapıların Göbeklitepe’de keşfedilmesi (Schmidt, 2007; Özalp, 2016) örnek olarak verilebilmektedir.

Psikoloji biliminin, geçmişine bakıldığında, Batı’da 19. yüzyılın sonlarından itibaren felsefeden ayrılarak varlık kazanmaya başladığı görülmektedir (Hökelekli, 2013). Pozitivist yaklaşım, felsefeden ayrılan psikolojiyi de etkisi altına alarak deney ve analize dayalı bir çizgi üzerinde konumlandırmıştır (Karaca, 2017). Psikolojinin bir bilim dalı haline getirilmesi sürecinde psikologlar görgülcülüğe (ampirizm) sarılarak bilimsel yöntemin en önemli özelliklerinden olan doğrudan gözlem ve deney odaklanmıştır (Shaughnessy vd., 2018).

Kızılgeçit (s. 14) tarafından “*Din Psikolojisinin 200’ü*” isimli kitapta psikoloji bilimi “*psyche (ruh) ve logos (bilgi) kelimelerinden oluşan ‘ruh bilimi’*” şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca “*bireyin duygu, düşünce ve davranışını, davranışının altında yatan süreçleri bilimsel olarak inceleyen, bireyin veya grubun zihinsel-ruhsal durumlarının, özelliklerinin ve süreçlerinin toplamı*” olarak da tanımlamaktadır. Akabinde “*betimleme, açıklama, yordama ve kontrol etme olmak üzere*” dört amacı vurgulanmaktadır.

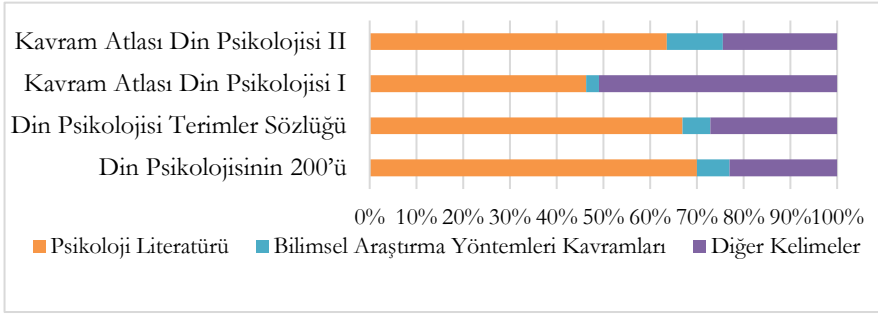
Otto yayınları tarafından din psikolojisi bilim dalına ait kavramların tanımlanması amacıyla 100, 200 ve 300 kavramdan oluşan “*kavram haritaları*” adı altındaki sözlük çalışmaları, Muhammed Kızılgeçit tarafından kaleme alınmıştır. Her kitapta kavram seçimi farklılaşmakta ve anlatım derinleşmektedir. Bu kapsamda incelenen kitaptaki tanımlamalar yaklaşık 130 kelime ile sınırlı tutulmaya çalışılmıştır. “*Din Psikolojisinin 200’ü*” kitabı din, psikoloji ve din psikolojisi kavramlarının tanımlanmasıyla başlamaktadır. Sözlük özelliğine bağlı olarak kitabın başında alfabetik dizin ile sonunda Türkçe ve İngilizce dizin sunulmuştur. Kitapta yer alan kavramların bir kısmının Arapça ve İngilizce karşılıklarına da yer verilmiştir. Sözlük çalışmalarında harf sırasına göre bir tanımlama yoluna gidilirken incelenen kitapta boyut/kuram veya anlam niteliği (özel/işlevsel vb.) bütünlüğüne dikkat edilerek tanımlama yapılmıştır. Bu kapsamda kitabın kavram sıralaması incelendiğinde, psikolog tanımlandıktan sonra ona ait kavramların ve birbiriyle ilişkili kavramların art arda sunulduğu görülmektedir. Örneğin, kişilik bozuklukları türlerinden olan şizofreni, şizoid kişilik bozukluğu,

boşluğu doldurduğu değerlendirilebilir. Kitap içerisinde *psikoloji* kavramının, sahanın temel kavramlarıyla daha çok nitelendiği görülmektedir (Kızılgeçit, 2020).

Din psikolojisi alanında sözlük niteliği taşıyan Kızılgeçit'in (200 kavram) çalışmaları haricinde, Apaydın (2016) tarafından (417 kavram) kaleme alınmış *Din Psikolojisi Terimler Sözlüğü*, Göcen (2020) tarafından (259 kavram) kaleme alınmış *Kavram Atlası Din Psikolojisi I* ve Sevinç (2020) tarafından (257 kavram) kaleme alınmış *Kavram Atlası Din Psikolojisi II* isimli çalışmalar bulunmaktadır. İncelenen kitabın içeriğinin uygunluğunu ortaya koymak amacıyla bütün eserler içerisindeki psikoloji literatürüne ve araştırma yöntemleri kavramlarına ilişkin oranlar Tablo-1'de sunulmuştur.

Tablo-1:
Psikoloji ve yöntem kavramları yoğunluğu

Kitapların içerikleri incelendiğinde tanımlanan kavramların yaklaşık % 60'ının psikoloji literatüründen ve yaklaşık % 10'unun yöntem kavramlarından oluştuğu görülmektedir (Tablo-1). Başta incelenen kitap olmak üzere alana dair kavram atlası/haritası/sözlüğü ortaya koymayı amaçlayan eserlerin psikoloji ve yöntem kavramlarına verdikleri önemin nedenleri; ana disipline bağlılık, uygulamalı psikoloji ve görgül araştırmalar başlıkları altında ele alınacaktır.

Kitabın muhatap kitlesi dikkate alındığında, Taştan (2018) tarafından yapılan araştırmada üniversitelerde felsefe ve din bilimleri bölümü çatısı altındaki bilim dallarında lisansüstü çalışmalar yürüten öğrencilerin terminolojiye ve yöntem bilgisi ile araştırma tekniklerine yeteri düzeyde hâkim olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte ilahiyat fakültesi lisans öğrencilerinin çalışma grubu olarak belirlendiği araştırmada öğrencilerin din psikolojisinde yöntem konularını sevmediği ve bu konulara karşı olumsuz tutum takındığı sonucuna ulaşılmıştır (Yüksel, 2021). Bu kapsamda yazarın, din psikolojisi alanı için bir şeyler

yaparak hayatı anlamlandırma isteği (s. 11) göz önünde bulundurularak gelecek nesil adına değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Din psikolojisi bilim dalı akademik bir disiplin olarak Batı kökenli ve sistematik şekilde (Koç, 2015) psikolojinin bir alt dalı olarak ortaya çıkmıştır (Hökelekli, 2013). ABD ve Avrupa'da psikolojinin öncüleri olan psikologlar dinsel fenomenlerle de yakından ilgilenerek din psikolojisinin temellerini atmıştır (Koç, 2015). Din psikolojisi çalışmalarının en yoğun yapıldığı ülke olan ABD'de (Hökelekli, 2013) alana ilişkin yapılan çalışmalar 1976 yılında Amerikan Psikoloji Derneği (APA) içinde din psikolojisine adanmış 36. bölümün kurulmasına yol açmıştır (Cirhinlioğlu, 2014).

Ülkemizde akademik anlamda değerlendirilebilecek ilk din psikolojisi çalışmaları Batı'dan 50 yıllık bir farkla 1950'li yıllarda yürütülmeye başlanmıştır (Ok, 2006; Hökelekli, 2014). Ülkemizde yapılan ilk çalışmalar değerlendirildiğinde Batı'da yapılan akademik çalışmaların anlaşılmasına yönelik faaliyetlerin yürütüldüğü görülmektedir (Koç, 2015). Batı'da modern psikoloji çatısı altında gelişen din psikolojisinin kurucularının hemen hemen tamamının psikoloji kökenli olduğu bilinmektedir (Hökelekli, 2016). Ancak ülkemizde alana yönelik ilk dönem (1949-1979) çalışmalarını gerçekleştiren din psikologlarının teoloji lisanlı/kökenli olduğu görülmektedir (Koç, 2015). Din psikolojisi alanının psikoloji çatısı altında gelişmesi dikkate alındığında kavramsal birlikteliğin bulunması yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte Batı'nın aksine ülkemizde din psikologlarının teoloji kökenli olması din psikolojisi alanında, büyük bir avantaj sağlamakla birlikte, psikolojik formasyon konusundaki eksikliğe bağlı olarak önemli problemler oluşturmaktadır (Karaca, 2017).

Ayrıca din psikolojisi alanında yapılan çalışmalar psikolojinin diğer alanlarına yeni veriler sunarak etkinlik kazandırmaktadır (Emmons & Paloutzian, 2001). Alanın terminolojik ve analitik alt yapısı doğrudan psikoloji bilimine dayandığından yapılan araştırma sonuçları da ana disipline geri dönmektedir. Bu doğrultuda din psikolojisi araştırmaları psikoloji araştırmalarıyla bütünleşmektedir (Paloutzian & Park, 2013a). Batı'da, psikoloji kapsamında gerçekleştirilen toplantılarda ve yayınlanan eserlerde din psikolojisine hatırı sayılır bir yer ayrılmakta (Paloutzian & Park, 2013a) hatta ana çalışma alanı haline getirilmektedir (Cirhinlioğlu, 2014). Batı'yı 50 yıllık bir farkla takip eden ülkemizde de psikoloji biliminin dinsel eğilimleri inceleme geleneğinin oluşacağı düşünülmektedir (Cirhinlioğlu, 2014). Bu kapsamda alanın geleceğine yön verecek din psikologlarının psikoloji literatürüne hâkim olması

gerektiği değerlendirilebilir.

Batı'da son zamanlarda din psikolojisi alanında yaşanan gelişmeler, alanın klinik psikoloji, danışmanlık psikolojisi vb. alanları etkilemesi nedeniyle, uygulamalı bir din psikolojisinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Paloutzian & Park, 2013b). Klinik ve danışmanlık psikologlarının dindar bireylerle gerçekleştirdikleri terapilere ilgi gösterdiği ve Batı'da din psikolojisi alanında kaleme alınan birçok makale ve kitabın terapi bağlamında oluşturulduğu görülmektedir (Parsons, 2013). Ayrıca klinik ve danışmanlık psikolojisindeki doktora programlarında din psikolojisi alanı eğitimleri verilmektedir (Paloutzian & Phoenix, 2013b). Batı'daki çalışmalar, din psikolojisi alanının uygulamalı alanlar başta olmak üzere diğer alanlarla diyalog içinde olduğunu ve katkı sağladığını bir kez daha göstermektedir (Paloutzian & Park, 2013b).

Türk din psikolojisi içerisinde de son süreçte uygulamalı psikolojiye yönelim dikkat çekmektedir. Bu kapsamda Din Psikolojisi Derneği tarafından 27 Kasım 2020 tarihinde *Uygulamalı Din Psikolojisi: İmkânlar ve Zorluklar* başlığıyla çevrimiçi oturum gerçekleştirilmiştir. Oturumda; Batı'da din psikolojisi alanının uygulamalı psikoloji içerisinde yer aldığına dair farklı örnekler verilmiş, özellikle manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmaları olmak üzere aile danışmanlığı, aile terapisi, ordu psikolojisi, spor psikolojisi, endüstriyel örgüt psikolojisi, trafik psikolojisi, hapishaneler, çocuk bakım evleri, engelliler, din eğitimi vb. alanlarda uygulamalı olarak din psikolojisinin nasıl katkıları olduğu/olabileceği üzerinde durulmuş ve Osmanlı döneminde yapılan terapilerin (Osmanlı Bimâristan tecrübesi) günümüz insanının fizyolojik ve psikolojik tedavisine ne sunabileceği ile Osmanlı'da ve Batı'da gerçekleştirilen terapiler arasındaki farklılıklara yönelik çalışmaların yürütüldüğü aktarılmıştır. Bununla birlikte 18-19 Aralık 2020 tarihlerinde Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nce *Olağanüstü Durumlarda Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Sempozyumu* başlığıyla düzenlenen çevrimiçi oturumlarda; uygulamalı psikolojiye katkı sağlayabileceği değerlendirilen manevi danışmanlık ve rehberliğe ilişkin çalışmalar aktarılmıştır.

Ayrıca din psikolojisi alanının gelişimine ilişkin yapılan birçok toplantı, sempozyum vb. faaliyetin önerileri incelendiğinde psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik ve tıp alanları uzmanlarıyla iş birliğinin artırılması noktasına vurgu yapılmaktadır (Aydın, 2020). Alanda son süreçte ivme kazanan manevi danışmanlık ve rehberlik konusu ise iş birliğinin mecburiyetini artırmaktadır. Hatta alan içerisinde

manevi danışmalık ve rehberlik hizmetlerinin teoloji ve psikoterapinin yöntem ve tekniklerini bir arada kullanabilme yeteneğine sahip kişiler tarafından sunulmasının gerekliliğine ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır (Kılınçer, 2017). Batı’da psikoloji, teoloji ve pastoral psikoloji arasındaki diyalog uygulamalı teoloji içerisinde devam etmekte olup pastoral danışmanlığa ilişkin eğitimler 1970’li yıllardan itibaren üniversitelerde verilmektedir (Parsons, 2013). Bu kapsamda Türk din psikolojisi alanının Batı’da olduğu gibi teorik alandan sıyrılarak uygulama alanına doğru yol aldığı değerlendirilebilir.

Öte yandan ilahiyat fakültesi çatısı altındaki din psikolojisi bilim dalına yüksek lisans ve doktora öğrencileri alımında psikoloji ve pdr öğrencilerinin başvuru yapabildiği bilinmektedir. Son süreçte ise özellikle belirtilen bölüm öğrencilerinin alana ilgi duydukları ve başvuru yaptıkları görülmektedir. Örneğin, ilahiyat dışı bir alanda yurt dışında lisans eğitimini tamamlayarak din psikolojisi alanında yüksek lisans yapan bir öğrenci; *“psikolojinin bir alt dalı olan din psikolojisinin ilahiyat fakültesi bünyesinde olmasının şartıca olduğunu”* belirterek *“önümüzdeki süreçte daha fazla psikoloji öğrencisinin din psikolojisi alanında eğitim alarak ufuklarını geliştirmeleri”* temennisinde bulunmuştur (Bulut, 2017; Taştan, 2018).

Alan içerisindeki yukarıda ifade edilen değişimler dikkate alındığında, alanın geleceğine yön verecek din psikologlarının psikoloji literatürüne hâkim olması gerektiği değerlendirilebilir.

Her bir bilim dalının kendine özgü araştırma yöntemleri bulunmaktadır. Zira yöntemi olmayan bir alan, akademik anlamda bilim dalı olarak anılmamaktadır (Kayıklık, 2018). Bilimsel yöntem, yüz yıldan fazla bir zamandır psikoloji alanında kullanılmaktadır (Shaughnessy ve ark., 2018). Bir barışık bir dargın kardeşler olarak ifade edilen psikoloji ve din bilimleri arasındaki ilişkiye (Köse & Ayten, 2015), din psikolojisinin ana disiplini olan psikolojiye kendini kabul ettirme çabasına (Aydın, 2020) ve din psikolojisi alanının saygınlık ve bilimsel güvenilirlik kazanma ihtiyacına (Ok, 2006) bağlı olarak Batı’da din psikolojisi alanda yapılan çalışmalar, pozitivist-görgül yaklaşım ve niceliksel analiz çerçevesinde (Cirhinlioğlu, 2014) gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda din psikolojisi, modern psikoloji paralelinde gelişen ve dini olguları tecrübî (ampirik/deneysel) yöntemlerle araştıran bir bilim dalı olmuştur (Hökekleli, 2016; Holm, 2001; Ok, 1996; Kayıklık, 2018).

Görgül araştırmalar, incelenen kitapta *“araştırmacının yanıt bulmak istediği bilimsel soruları cevaplamayı ve doğru olup olmadığını bilmek istediği durumları/hipotezleri sınamayı amaçladığı; gereksinim duyulan verilerin gözlemler (anket, ölçek vb.) yoluyla toplandığı; verilerin çeşitli istatistiksel işlemler yapılarak*

çözümlediği ve anlamlandırıldığı araştırmalardır” şeklinde tanımlanmaktadır (s. 41). Psikoloji kitapları incelendiğinde bilimsel yöntemlere ayrılmış bölümlerin bulunduğu dikkat çekmektedir (Kayıklık, 2018). Bu durum Batı’daki ve ülkemizdeki din psikolojisi kitaplarında da görülmektedir. Bu kapsamda ülkemizde “*Din Psikolojisi*” adı altında yayınlanan eserler incelendiğinde Hökeleklî’nin (2013 ve 2014), Peker’in (2014), Köse & Ayten’in (2015), Karaca’nın (2017), Horozcu’nun (2017), Kayıklık’ın (2018) ve Karacoşkun’un (2019) eserlerinin yöntem kısmını içerisinde barındırdığı belirlenmiştir.

Koç (2015) tarafından yapılan kronolojik sınıflandırmaya göre, Türk din psikolojisi tarihine bakıldığında, ilk dönemin (1949-1979) sonlarına doğru ampirik çalışmalar yapılmaya başlanmış ve ikinci dönem (1980-1999) ile üçüncü dönemde (2000-2013) alanda birçok ampirik çalışma yapılarak sahanın tarihsel gelişimine önemli katkılar sağlanmıştır. Günümüzde de alanda yapılan araştırmaların çoğunluğunu nicel araştırma yöntemlerinin kullandığı çalışmalar oluşturmaktadır. Batı’da nicel ve nitel metotlarıyla din psikolojisi alanının ana disiplini psikolojiyle uyumlu olarak bütün araştırma alanını kapsadığı görülmektedir (Paloutzian & Park, 2013a). Benzer durumun ülkemizde de oluşacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda alan araştırmalarında, yöntemin önemi dikkate alındığında alanın geleceğine yön verecek din psikologlarının pozitivist-görgül yaklaşım ve analiz yöntemlerine hâkim olması gerektiği değerlendirilebilir.

Din psikolojisi alanında, psikoloji ve yöntem kavramları geniş bir kısım oluşturmakta ve büyük bir önem taşımaktadır. İncelenen eserde bu hususlar dikkate alınarak kavramların % 70’lik dilimi psikoloji ve yöneme ayrılmıştır. Alanın gelişimine ilişkin yapılan birçok toplantı, sempozyum vb. faaliyetin önerileri incelendiğinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji ve tıp alanları uzmanlarıyla iş birliğinin artırılması noktasına vurgu yapılmaktadır (Aydın, 2020). Bu yönüyle eser disiplinler arası çalışmalarda kullanılabilmesi açısından başarılı bir örnek teşkil etmektedir.

Eserde ele alınan kavramların başarılı bir şekilde tanımlanmasının, incelenen kitaplara bağlı olduğu değerlendirilmektedir. Kavramların seçiminde yerli ve yabancı pek çok psikoloji ve din psikolojisi kitabı gözden geçirilmiştir (Kızılgöç, 2020). Bu husus, kaynakça kısmı incelendiğinde anlaşılmaktadır. Ayrıca alıntı yapılan kaynaklarda yer alan bilgiler uygun şekilde harmanlandığından kaynakların birlikte verilmesi problem olarak görülmemektedir. Özellikle eserde psikolojik yaklaşımlar ve kişilik bozukluklarına ait kavramlar tanımlanırken

Dictionary of Psychology (*Amerikan Psikoloji Derneği tarafından yayınlanan Psikoloji Sözlüğü*) ve DSM-5 (*Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayınlanan Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı*) kitabından faydalandığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte yukarıda ifade edilen alana dair kavram haritası/sözlüğü/atlası eserlerinin kaynakçaları ve kitaplar arasındaki kavram benzerliklerine ilişkin karşılaştırmalı çalışmaların bir sonraki çalışmada (*Din Psikolojisinin 300'ü*) yapılması planlanmaktadır.

Kitabın güçlü yanlarına ilişkin değerlendirmeler yukarıda ifade edilmiştir. Bununla birlikte;

- Psikoloji ve ilm'ün nefis arasındaki mesafenin azaltılması hedeflenen (s. 10) kitapta, ikinci kitabın tamamen psikoloji ve yöntem kavramlarına ayrılmayarak, ilm'ün nefis ve ruh kapsamındaki, serinin ilk veya üçüncü kitaplarına alınabileceği düşünülen, kavramlara değinilmesi,

- Alandaki ihtiyaca binaen hızlı bir şekilde oluşturulduğu (s. 11) belirtilen kitapta yazım yanlışlarının kısmen çok olmasının dikkat çekmesi,

- Kavram serisi sisteminin izin verdiği ölçüde kavramların tanımlanmasında ayrıntıya yeterince girilmemesi hususları zayıf noktalar olarak değerlendirilmektedir.

Türk din psikolojisi, başlangıçta modern bir bilim olma hüviyetinden uzak, klasik ilahiyat ilimlerinin yaklaşımlarını ön planda tutan bir görünüm sergilerken (Hökelekli, 2014) son süreçte ortaya çıkan yeni yaklaşımlar, geliştirilen ölçekler, revize edilen araştırma yöntemleri ve geniş araştırma konularıyla en popüler akademik disiplinlerden biri olarak gelişimine devam etmektedir (Karaca, 2017). Türk din psikolojisinin gelecek nesline düşen vazife ise psikoloji literatürüne ve bilimsel araştırma yöntemlerine hâkim olarak kendilerini geliştirmektir.

Kaynaklar

Apaydın, H. (2016). *Din psikolojisi terimler sözlüğü*. Samsun: Bilimkent Yayınları.

Aydın, C. (2020). Türkiye'de din psikolojisinin temel problemleri üzerine yapılan çalışmalara genel bir bakış. [içinde] *Din psikolojisi güncel durum analizi*. (ss. 225-248). ed. Y. Turan. Ankara: Nobel Yayınları.

Bulut, M. B. (2017). *Benlik saygısı, dini dünya görüşleri ve hayatın amacının ölüm kaygısı üzerine etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cirhinlioğlu, F. G. (2014). *Din psikolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Emmons, R. A. & Paloutzian, R. F. (2001). *Din psikolojisi*. (çev. A. Ayten). *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21 (2),105-124.

Göcen, G. (2020). *Kavram atlası din psikolojisi-1*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Hemmings, J. (ed.) (2019). *Psikoloji nasıl çalışır?* (çev. A. Yılmaz). İstanbul: Alfa Yayınları.

Holm, G. H. (2001). Din psikolojisi ve tarihçesi. (çev. A. Bahadır). *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (12), 71-78.

Horozcu, Ü. (2017). *Din psikolojisi*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

Hökekleli, H. (2013). *Din psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Hökekleli, H. (2016). Türkiye’de din, dindarlık ve din psikolojisi araştırmaları: Psikolojide yerellik ve evrensellik tartışmaları bağlamında bir değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Din Psikolojisi Özel Sayısı)*, 311-333.

Hökekleli, H. (ed.). (2014). *Din psikolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Karaca, F. (2017). *Din psikolojisi*. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık.

Karacoşkun, M. D. (ed.). (2019). *Din psikolojisi*. Ankara: Grafiker yayınları.

Kayıklık, H. (2018). *Din psikolojisi: Bireysel dindarlık üzerine*. Adana: Karahan Kitabevi.

Kılınçer, H. (2017). Manevi danışmanlık ve rehberlik (MDR) üzerine: Psikoloji, ilahiyat, tıp alanlarında maneviyat ve MDR algısı. [içinde] *Manevi danışmanlık ve rehberlik: Teori ve uygulama alanları*. (ss. 19-60). ed. A. Ayten. İstanbul: Dem Yayınları.

Kızılgeçit, M. (2017). *Din psikolojisinin 200’ü*. Ankara: Otto Yayınları.

Kızılgeçit, M. (2020). Din psikolojisi kavram alanının iz düşümü: Teoloji-psikoloji arasında din psikolojisi kavramlarını çalışma imkânı. [içinde] *Din psikolojisi güncel durum analizi*. (ss. 1-21). ed. Y. Turan. Ankara: Nobel Yayınları.

Koç, M. (2015). Türkiye’de din psikolojisi çalışmaları (1949–2013) üzerine genel bir bakış. *Balikesir Üniversitesi İlahiyat Dergisi*, 1 (2), 301-330.

Köse, A. & Ayten, A. (2015). *Din psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Ok, Ü. (1996). James Bisset Pratt’ın din psikolojisi adlı makalesinin çevirisi ve bir değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 267-278.

Ok, Ü. (2006). Türkiye’de din psikolojisi: Neredeyiz ve nereye gidebiliriz? *İslamî Araştırmalar Dergisi*, 19 (3), 441-456.

Özalp, H. (2016). İnsanlığın en eski tapınağı Göbeklitepe teolojik olarak bize ne söyler? *Bilimname*, 30 (1), 59-74.

Paloutzian, R. F. & Park, C. L. (ed.). (2013a). *Din ve maneviyat psikolojisi: Temel yaklaşımlar ve ilgi alanları*. (çev. İ. Çapcıoğlu & A. Ayten). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Paloutzian, R. F. & Park, C. L. (ed.). (2013b). *Din ve maneviyat psikolojisi: Yeni yaklaşımlar ve uygulama alanları*. (çev. İ. Çapcıoğlu & A. Ayten). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Parsons, W. B. (2013). Psikoloji: Din psikolojisi. (çev. M. Ulu). *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13 (1), 235-255.

Peker, H. (2014). *Din psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Schmidt, K. (2007). *Taş çağı avcılarının gizemli kutsal alanı Göbeklitepe en eski tapınağı yapanlar*. (çev. R. Aslan). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Sevinç, K. (2020). *Kavram atlası din psikolojisi-2*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Shaughnessy, J. J. & Zechmeister, E. B. & Zechmeister, J. S. (2018). *Psikolojide araştırma yöntemleri*. (çev. ed. İ. Göz). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Taştan, A. (2018). İlahiyat fakülteleri felsefe ve din bilimleri bölümlerinde lisansüstü tez çalışmaları ve bazı yöntembilimsel sorunlar. *Bilimname*, 35 (1), 303-318.

Yüksel, A. (2020). Din psikolojisinin 100'ü. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, 2, 237-243.

Yüksel, A. (2021). İlahiyat fakültesi öğrencilerinde din psikolojisi dersine yönelik algı. *Trabzon İlahiyat Dergisi*. 7 (1). (baskıda)